

BİLGİ TOPLUMUNUN MESLEKİ EĞİTİM PARADİGMASI VE TÜRKİYE EKONOMİSİNE POTANSİYEL KATKILAR

M. Tuba Aktaş¹, Ceyda Erden Özsoy²

ÖZET

Bilgi toplumu; ekonomik, teknolojik, kültürel ve sosyal alanlarda önemli değişimler içermektedir. Bu değişimler en iyi "paradigma değişikliği" olarak ifade edilebilir. Bilgi toplumlarında mesleki eğitim de bu değişim sürecinden payını almakta, birçok yönüyle yeniden tanımlanmaktadır. Bu süreçte işgücünün sahip olması gereken beceriler değişmektedir. Gerekli mesleki becerilerin kazanılmasında özellikle "yaşamboyu öğrenme" bir eğitim alternatifi olarak ön plana çıkmıştır. Dinamik nüfus yapısıyla gelişme yolunda bir ekonomi olan Türkiye'de nitelikli işgücü ihtiyacı mesleki eğitimle karşılanabilir. Beşeri sermaye teorisine göre, nitelikli mesleki eğitim işgücünün verimliliğini artırır. İşgücünün verimliliğinin artması üretimi ve gelir düzeyini yükseltir. Böylelikle mesleki eğitim yoluyla mikro ve makroekonomik anlamda önemli katkılar elde edebilir. Mesleki eğitimin Türkiye ekonomisine potansiyel katkılarının tartışıldığı bu çalışmada, özellikle bilgi toplumunda mesleki eğitim yaşam boyu öğrenme çerçevesinden incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bilgi Toplumu, Mesleki Eğitim, Yaşamboyu Eğitim, Türkiye.

VOCATIONAL EDUCATION PARADIGM OF THE KNOWLEDGE SOCIETY AND POTENTIAL CONTRIBUTIONS TO THE TURKISH ECONOMY

ABSTRACT

Knowledge society contains important changes in economic, technologic, social and cultural fields. These changes can be best identified as "paradigm shift". Vocational education in the knowledge society also gets their share of this change process and it is being redefined in many ways. In this process the skills of the labor force have been changed. In the acquisition of the necessary professional skills, "lifelong learning" especially has come to the forefront as an educational alternative. In Turkey as a developing country with a dynamic population, the needs of skilled labor forces can be met by vocational education. According to human capital theory, qualified vocational education increases the productivity of labor. The increase in labor productivity raises the production and income level. Thus, by means of vocational education, it can be obtained significant micro and macroeconomic contributions. In this study, the potential contributions of vocational education to the Turkish economy are discussed, especially vocational education in the knowledge society is examined within the framework of lifelong learning.

Key Words: Knowledge Society, Vocational Education, Lifelong Learning, Turkey.

¹ Yrd. Doç. Dr. Anadolu Üniversitesi İİBF İktisat Bölümü (mtturker@anadolu.edu.tr)

² Doç. Dr. Anadolu Üniversitesi İİBF İktisat Bölümü (ceydae@anadolu.edu.tr)

Giriş

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin ülkelerin ekonomik gelişme süreçlerinde son derece önemli olduğu günümüzde giderek artan bir biçimde adeta “bilgi patlaması” yaşanmaktadır. Bilgi ekonomisinin temel kaynağı olan bu olgu ülkeler arasında mevcut olan dijital (sayısal) uçurumu derinleştirerek, bilgiyi elinde bulunduran ülkelere avantaj kazandırmaktadır. Bilginin en temel güç olduğu bu ortamda insana yatırım (beşeri sermaye) unsurlarından biri olan eğitimin önemi yadsınmaz. Bilgi toplumunda “bilgi” toplumun stratejik kaynağını oluşturmaktadır. Bilgiyi üreten de, kullanan da insan olduğu için, insana yatırım, dolayısıyla eğitim bir toplumun varlığını sürdürebilmesinin olmazsa olmaz koşulu haline gelmiştir. Beşeri sermaye, bu bağlamda eğitim, bilgi toplumu olma ve bunu sürdürülebilir kılanın anahtarıdır (Özsoy, 2013a: 163).

Beşeri sermaye genel olarak, şimdiki ve gelecekteki gereklere uygun olarak daha iyi eğitilmiş, beceri kazandırılmış insan kaynağıdır. Beşeri sermaye kavramı, yalnızca eğitim ve yetiştirme değil, aynı zamanda, işgücünün verimlilik ve kalitesini arttırarak gelecekteki gelir düzeyini yükselten herhangi bir etkinlikle de ilişkilendirilebilir. Daha iyi eğitilmiş ve beceri kazandırılmış beşeri kaynak, artan işgücü verimliliği demektir. Beşeri sermayenin temel unsurlarından biri olan eğitim, ekonomik ve sosyal boyutları itibarıyla kalkınma sürecinin en önemli kaynaklarından biri olagelmıştır. Bu anlamda eğitim, milli geliri artırıcı etkisiyle ekonomik büyümeyi sağlamaktadır. Diğer yandan, işgücünün niteliğinin ve verimliliğinin artması, adil gelir dağılımının sağlanması, teknolojik değişme ve rekabet gücü yaratılması ve ülkedeki refah düzeyinin yükselmesiyle de ekonomik kalkınmayı olumlu yönde etkiler. Kalkınmanın ekonomik büyümenin yanında sosyo-ekonomik ve kültürel alanlardaki yapısal ve düşünsel değişim olduğu göz önüne alındığında, bu değişimi sağlayacak en önemli unsurlardan biri, mesleki ve teknik eğitimidir.

Mesleki eğitim genel olarak çalışanların iş dünyası için bilgi ve beceri edinimi olarak tanımlanabilir. Günümüz bilgi çağında iş dünyasının gereksinim duyduğu beceriler değiştikçe mesleki eğitimin içeriği de zenginleşmiştir. Çünkü günümüz iş dünyasının ihtiyaç duyduğu işgücü, sahip olduğu mesleki ve teknik beceriler yanında, akademik ve sosyal becerilerle donatılmış, ayrıca yaşamboyu öğrenme becerilerini sürdürebilecek niteliklere sahip olmalıdır. Bu çerçevede UNESCO’ya göre (2011:4) mesleki eğitim süreci, genel eğitimin yanında, sosyal yaşamla ve ekonominin çeşitli sektörlerindeki mesleklerle ilişkili bilgi, beceri ve anlayışla birlikte, bilim ve teknolojiye temel yetkinliklerin kazandırılmasını kapsamaktadır.

İktisadi kalkınmada mesleki eğitime önem verilmesi gerektiği artık herkes tarafından bilinen bir gerçektir. Bu bilinçle Türkiye’de mesleki eğitimin geliştirilmesi için kamu ve özel sektörde somut adımlar da atılmaya çalışılmaktadır. Bu çalışmayı farklı kılan nokta konunun bilgi ekonomisiyle bağlantılı olarak ele alınmasıdır. Gelişmekte olan ülkelerin hedefi artık sanayi toplumu olmak değildir. Sanayi toplumu olmak günümüzde demode olmuştur. Artık hedef, gelişmiş ülkelerin konumu olan bilgi toplumu olmaktır. Günümüzde mavi yakalı işgücünden beklentiler de bu paralelde değişmektedir. Türkiye’nin tozlanmış mesleki eğitim sistemi bu beklentileri ne yazık ki henüz tam olarak karşılayabilmiş değildir. Hala köklü bir revizyona ihtiyaç duymaktadır.

Çalışmanın ilk kısmında kalkınma kavramı ve içeriğine değinilmekte, beşeri sermayenin neyi ifade ettiği ortaya konularak mesleki eğitim ile ilişkisi kurulmaktadır. Ardından, bilgi ekonomisinin tanımı, kapsamı ve özellikleri kısaca belirtildikten sonra bilgi ekonomisinin mesleki eğitim paradigması üzerinde durulmaktadır. İzleyen kısımda yaşamboyu öğrenme çerçevesinde mesleki eğitim ve Türkiye’deki mevcut durum değerlendirilmektedir. Son olarak, Türkiye’nin bilgi ekonomisine dönüşüm sürecinde mesleki eğitimin yeri, önemi tartışılmakta ve 2014-2018 yıllarını kapsayan Onuncu Kalkınma Planı içinde mesleki eğitimin nitelik ve niceliğini arttırıcı programlar kısaca özetlenmektedir. Çalışmanın başlığında da belirtildiği gibi mesleki eğitimin Türkiye için potansiyel katkılarına da bu son kısımda yer verilmektedir.

Kalkınmada Önemli Bir Beşeri Sermaye Unsuru: Mesleki Eğitim

Reel gayrisafi yurtiçi hasıladaki sürekli artış ekonomik büyüme olarak adlandırılmaktadır. Kalkınma ise, sadece üretimin ve kişi başına düşen milli gelirin arttırılması demek olmayıp, aynı zamanda az gelişmiş bir toplumda iktisadi ve sosyo-kültürel yapının da değiştirilmesi, yenileştirilmesidir (Han ve Kaya, 2013: 2). Kalkınma sadece ekonomik boyutlarla sınırlanmayan, toplumu sosyolojik, psikolojik ve politik boyutlarıyla kuşatan karmaşık bir süreçtir. Son yıllarda kalkınmanın içerdiği unsurlar zenginleşmiş, çevre, doğal kaynaklar ve insan odaklı bir yapıya kavuşmuştur. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) bu yeni kalkınma yaklaşımına “sürdürülebilir insani kalkınma” adını vermiştir. İnsani kalkınma kavramı, bilinen ekonomik kalkınma tanımına ek olarak, yaşam kalitesini, iyi bir eğitimi, sağlıklı ve uzun bir yaşamı içine alan çok boyutlu bir kavramdır. İnsani kalkınma yaklaşımında insan, kalkınma düşüncesinin merkezine konulmakta, maddi servet ve zenginliği ifade eden büyüme olgusu da insani kalkınma amacına ulaşmada bir araç olarak görülmektedir. İnsani kalkınma yaklaşımında beşeri sermaye birikimine oldukça önem verilmektedir. Bu düşünceye göre, ulusların gerçek zenginliği insandır. Değişik tanımları yapılabilen sürdürülebilir kalkınma ise çevre odaklı olup, kaynağı tekrar yerine koyma hızından daha hızlı biçimde artan kaynak tüketimini önlemeyi amaçlamaktadır

(Özsoy, 2013b: 3, 6). Sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde yeşil iş ve becerilerin ön plana çıkması mesleki ve teknik eğitim programları ve niteliklerinin bir parçası olarak yeşil ekonomi ve yeşil toplumun göz önünde tutulmasını gerekli kılmaktadır. Bu çerçevede yeşil mesleki eğitim, düşük karbonlu sürdürülebilir bir kalkınma anlayışını ön plana almalıdır (UNESCO, 2012: 7).

Nitelikli insan gücü sürdürülebilir kalkınmanın en temel ögesi olarak görülmektedir. Artan küreselleşme ile birlikte dünyada çevresel, sosyal ve ekonomik kalkınmada yaşanan değişim ve dönüşümler; beşeri sermaye birikiminde mesleki eğitimin önemini gözler önüne sermektedir. Diğer taraftan, bilgi toplumu olma hedefini belirlemiş gelişmekte olan ülkeler hızla değişen ekonomik ve sosyal koşullara uyum göstermelidir. Buna paralel olarak, mesleki eğitim sisteminin işgücü piyasasının değişen ihtiyaçlarına cevap verebilmesi için, işgücüne temel becerilerin de kazandırılması önem kazanmaktadır.¹

Beşeri sermaye; bireysel, sosyal ve ekonomik refahın sağlanmasını kolaylaştırıcı bireyde içerilmiş bilgi, yetenek ve nitelikler olarak tanımlanabilir (OECD, 2001). Mesleki ve teknik eğitim özellikle kalkınma uzmanları tarafından beşeri sermayenin gelişimi için etkin bir araç olarak görülmektedir. Mesleki ve teknik eğitime yatırım sonucunda istihdam edilebilirlik, verimlilik ve sürdürülebilir ulusal kalkınma hızlanacak; dolayısıyla yoksulluğun azalması ve ulusal rekabet gücünün artması söz konusu olacaktır. Beşeri sermayenin gelişiminde başarılı olan sistemler, işgücüne güvenli ve sürekli bir iş ortamı yaratmakta, işte ilerleme fırsatı vermekte ve işgücü piyasasındaki değişimlerle başa çıkma kabiliyetini arttırmaktadır. Böylece işgücünün insana yakışır, düzgün işlerde (decent work) istihdam edilme fırsatları zenginleştirilmiş olacaktır. Dolayısıyla eğitim ve beceri gelişimi için öncelikli alanlara yatırım yapılması bilgi temelli işgücü ile düşük nitelikteki işgücü arasındaki nitelik ve ücret farkının kapanması açısından da önemlidir. İnsan yeteneklerinin ve verimliliğinin mesleki ve teknik eğitim aracılığıyla edinilen bilgi, beceri, deneyim ve yetiştirme ile artması (Audu ve diğ., 2013:101) mikro düzeyde etkinlik ve kârlılık artışına neden olurken makro düzeyde gelir ve refah artışı yaratacaktır.

Bilgi Toplumunun Mesleki Eğitim Paradigması

Paradigma sözcüğü; ayrışık ve bağdaşık özelliklerin bir arada karakterize ettikleri üniter bir grubu ifade etmektedir. Paradigma kavramını, tarihi ya da kültürel bir dönemin ayrışık ve bağdaşık özelliklerini bir arada dile getirmek amacıyla kullanmak mümkündür (Muresan ve Flueraş, 2009). Dünya ilkel toplumdaki başlayıp bilgi toplumuna uzanan bir dönüşüm süreci içerisinde yer almaktadır. Bilgi toplumu; ekonomik, teknolojik, kültürel ve sosyal anlamda önemli değişimler içermektedir. Bu değişimler en iyi "paradigma değişikliği" olarak ifade edilebilir (Yılmaz ve diğ. 2011: 1). Bugün dünya, bilgi ve iletişim teknolojisinin yarattığı global bir rekabete dayanan, yeni teknoloji yaratmanın kitle üretimden daha önemli olduğu, yatırımların yeni makinelerden çok yeni bir kavram, fikir ya da yaratıcılık anlamına geldiği, değişmeyen tek şeyin hızlı değişim olduğu ve bir çok şeyin sanayi toplumundan farklı olduğu bir dünyadır (Karayılmazlar, 2006: 51).

Sanayi toplumunda ülkeler fiziksel üretime odaklanmışken, bilgi ekonomisi bilgi üretimine odaklıdır. Bilgi, insanla ilgili olduğu için bilgi ekonomisi, insana ait bilimsel, sistematik ve organize bilginin üretime, tüketime ve bölüşüme uygulanmasını konu alan faaliyet biçimi olarak tanımlanabilir. Bilgi ekonomisinde artı değer yaratan, sanayi toplumunun ekonomilerindeki kas gücü değil, eğitilmiş insanların organize, yani bilim temelli düşünce yöntemlerini sistematik kullanma yetisine ulaşmış beyin gücüne dayanır. Bilgi ekonomisinin üretim mekânları ile sanayi toplumunun üretim mekânları da birbirinden tamamen farklılık göstermektedir. Sanayi toplumunun fizikî üretimi, mekanik teknoloji donanımına sahip fabrikalarda gerçekleştirirken, bilgi ekonomisinin bilgisi, üniversitelerde, teknoparklarda, Ar-Ge merkezlerinde ve internet ağlarında gerçekleşir. Böylece bilgi ekonomisinin ürettiği ürünlerin, fizikî ürünlerden farklı olması yanında, üretim ortam ve mekânları da farklıdır (Erkan, 2013: 55).

Bilgi toplumlarında eğitim de bu değişim sürecinden payını almakta, birçok yönüyle yeniden tanımlanmaktadır. Tablo 1'de ilkel toplumdaki bilgi toplumuna doğru bu süreçte eğitim alanında yaşanan paradigmatik dönüşümü görmek mümkündür.

Tablo 1. Bilgi Toplumuna Doğru Eğitim Alanındaki Dönüşüm

¹ Bologna sürecinde de her öğrencinin sahip olması gereken temel beceriler (anahtar yetkinlikler) şöyle belirlenmiştir: 1- anadilde iletişim, 2- diğer bir dilde iletişim, 3- matematikte, 4- bilim ve teknolojide temel yetkinlikler, 5- dijital yetkinlik, 6- öğrenmeyi öğrenme, 7- kişiler arası ve sivil yetkinlikler, 8- girişimcilik ve kültürel dışavurum (MEB, 2012:44).

İlkel Toplum
• Deneme yanılma yöntemiyle öğrenme • Klan içi eğitim
Tarım Toplumu
• Tarıma dayalı işbaşında eğitim
Sanayi Toplumu
• Hızlı okullaşma • Belirli yaşlarda zorunlu eğitim
Bilgi Toplumu
• Yaşayarak öğrenme • Öğrenmeyi öğrenme • Kendi kendini eğitim zorunluluğu • Okul duvarlarını aşan her zaman ve her yerde eğitim
• Yaşamboyu öğrenme

Kaynak: (Uçkun, Uçkun ve Latif, 2002: 250)

Avcılık ve toplayıcılık ile nitelendirilen ilkel toplumlarda deneme yanılma yöntemine dayanan eğitim, tarım toplumunda işbaşında eğitime doğru bir dönüşüm geçirmiştir. Sanayi toplumunda ise eğitim sistemi büyük ölçüde endüstriyel düzenin ihtiyaçlarına göre biçimlendirilmiştir. Sanayi devrimiyle başlayan bu süreçte standartlaştırılmış, daha ziyade mavi yakalı işgücü merkez alınarak tasarlanmış, bilginin üretiminden çok kullanımını esas alan, bireylere belirli bilgi ve becerileri kazandırmayı amaçlayan, ancak onların yaratıcılıklarına çok da gereksinim duymayan bir anlayış temel alınmıştır (Bozkurt, 2001: 15). Bilgi toplumunun yaşandığı günümüzde ise eğitim artık farklı bir boyut kazanmıştır. Yaşayarak öğrenme, öğrenmeyi öğrenme, kendi kendini eğitime zorunluluğu, okul duvarlarını aşan her zaman ve her yerde eğitim ve yaşamboyu öğrenme eğitim alanında öne çıkan türlerdir.

Bilgi ekonomisi, merkezinde bilgi olan ve teknik bilgi (know-how), niteliğe ilişkin bilgi, bilgiye dayalı karar verme ve analiz yapma yeteneğine sahip olan eğitilmiş işgücü ile ilişkilendirilebilir (Karayılmazlar, 2006: 51). Günümüzde kullanılan teknolojilerin ve ürünlerin ömrü sürekli azalmaktadır. Uluslararası rekabet koşulları firmaları sürekli yenilik yapmaya yönlendirmektedir. Diğer taraftan tekrara dayanan rutin işlerde makineler işgücünü ikame etmektedir. Bu tip işlerde kolaylıkla yeni makineler ve robotlar geliştirilebilmektedir. İşgücü ise bu makineler karşısında ne kadar ucuz olursa olsun rekabet edememektedir. Bu ekonomik ortamda işgücü her türlü yeniliğe açık ve esnek olmalıdır. Kaldı ki sürekli karmaşıklaşan teknoloji ve üretim sürecinde, vasıfsız işgücünün bu teknolojileri kullanması da zorlaşmaktadır. İşte bu nedenler işgücünün sürekli eğitimini (yaşamboyu eğitim) zorunlu kılmaktadır (Bozkurt, 2001: 17).

Bilginin toplanması, üretilmesi ve dağıtılması ile ilgili mesleklerde istihdam edilenler bilgi işgücü ya da bilgi işçisi olarak adlandırılmakta ve bilgi sektöründeki istihdamı oluşturmaktadır (Atik, 2013: 224). Tapscott (1998)¹ "Dijital Ekonomi" kitabında ABD'de çalışanların yüzde 60'ının bilgi işçisi olduğunu vurgulamıştır (Erkan, 2013a: 55). Katz (1986)² uluslararası meslek gruplamasında yer alan; mesleki ve teknik elemanlar ve ilgili çalışanlar; idari personel, üst düzey yöneticiler ve büro personelinin bilgi işgücü olarak kabul edilmektedir (Erkan, 2013b: 86). Bilgi sektörü ya da endüstrisinin istihdamdaki payını belirlemeye yönelik çalışmalarda, mesleki ve teknik personelin bilgi ekonomisinin önemli bir çalışan grubunu oluşturduğu görülmektedir.

Yaşamboyu Öğrenme Çerçevesinde Mesleki Eğitim ve Türkiye'deki Mevcut Durum

Küreselleşme ve bilgi-iletişim teknolojilerindeki gelişmeyle birlikte sosyo-ekonomik dönüşüm süreci oldukça hızlı gerçekleşmektedir. Dolayısıyla bu süreçte bilgi ve yetenek en kritik faktörler olmaktadır. Gelişmiş ülkelerde bilgi toplumuna geçiş süreciyle birlikte eğitim öğretim sisteminin yeniden tasarlanması gündeme gelmiş ve bu anlamda da yaşamboyu eğitim ön plana çıkmıştır.

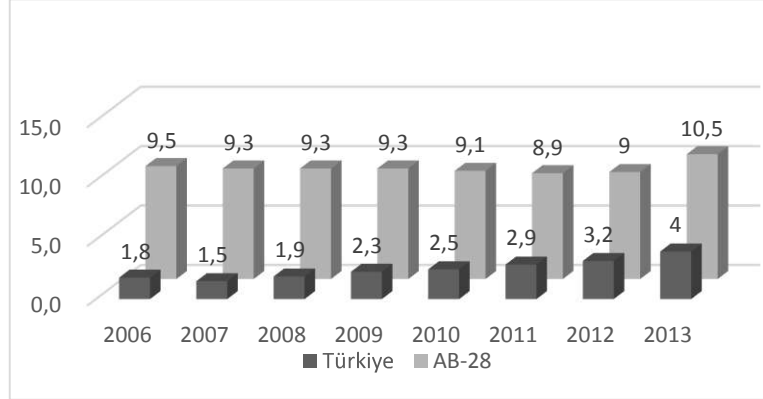
Yaşamboyu eğitim; toplumun ve bireylerin bilgi, beceri, tutum, davranış ve yetenekleri ile mesleki yeterliliklerini sürekli olarak geliştirme, güncelleştirme ve hayata uyumları için yaşamları boyunca örgün ve/veya yaygın eğitim kurumlarında ve işletmelerde yaptıkları eğitim ile bireysel öğrenme faaliyetleri ve rehberlik çalışmalarını ifade etmektedir (MEB, 2008). Yaşamboyu eğitim; yaşamboyu, gönüllü ve motivasyonu

¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Tapscott, D. (1998). Dijital Ekonomi, Ağ Üzerindeki Akıl Çağında Umut ve Tehlike, Koç Sistem Yayınları, İstanbul.

² Ayrıntılı bilgi için bkz. Katz, R.L. (1986). "Explaining Information Sector Growth in Developing Countries", Telecommunication Policy, No: 10, ss. 209-228.

dayalı bir öğrenme biçimidir. Kapsanan eğitim türleri itibarıyla, yaşamboyu öğrenmenin genel olarak dört ana kategorideki eğitimi kapsadığı belirtilmektedir; yetişkin eğitimi, sürekli eğitim, mesleki eğitim ve öz yönetimli öğrenme (Toprak ve Erdoğan, 2012: 70). Günümüzde ekonomik, teknolojik ve sosyal değişimler karşısında bireylerin sahip oldukları yeterlilikler de değişmekte ve gelişmektedir. Dolayısıyla bireylerin okul duvarlarını aşan eğitim anlayışı çerçevesinde kendilerini sürekli geliştirmesi, güncellemesi gerekmektedir. Yaşamboyu öğrenme kavramı 1990'ların ortalarından itibaren önemli ölçüde vurgulanmakta ve "beşikten mezara öğrenme" olarak da ifade edilmektedir (Toprak ve Erdoğan, 2012: 72).

Yaşamboyu öğrenme sistemlerinin etkinliği ve sonuçlarının ölçülmesinde 25-64 yaş aralığındaki bireylerin son dört hafta içerisinde eğitim etkinliklerine katılım oranı temel alınmaktadır.

Şekil 1. Yıllara Göre Türkiye ve AB-28'de Yaşamboyu Öğrenmeye Katılım Oranları

Kaynak: Eurostat, Database, Database by Themes: Population and Social Conditions: Education and Training: Lifelong Learning (<http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>) Erişim Tarihi: 06.01.2015

Şekil 1'de 2006-2013 yılları arasında AB-28 ülkelerinde ve Türkiye'de yaşamboyu öğrenmeye katılım oranları görülmektedir. Türkiye'de 2006 yılında yüzde 1,8 olan yaşamboyu öğrenmeye katılım oranı 2013 yılında yüzde 4'e yükselmiştir. Türkiye yaşamboyu öğrenmeye katılım oranı bakımından 2006-2013 döneminde belirli bir gelişme kaydetmesine rağmen AB-28 ortalamasının oldukça altında kalmaktadır. Avrupa Birliği ülkelerinde yaşamboyu öğrenmeye katılım ortalaması 2013 yılı için %10,5 olup bu oran Danimarka'da %31,4, İsveç'te %28,1 ile ortalamadan çok üzerine çıkmaktadır.

Yaşamboyu öğrenmeye katılım oranını etkileyen önemli unsurlar arasında bireylerin mesleki eğitim faaliyetlerine katılım oranı ile çalışanlarına mesleki eğitim sağlayan girişimlerin (işletmelerin) oranı sayılabilir. TÜİK tarafından mesleki eğitim faaliyetleri kapsamında işbaşında rehberlik eğitimi, rotasyon ve yer değiştirmeler, çalışma ziyaretleri, kalite ve öğrenme çemberleri, öz yönelimli öğrenme, konferans, çalıştay, ticaret fuarları ve seminerlere katılım sayılmaktadır.

Girişim büyüklüğü gruplarına dayalı olarak mesleki eğitim kurslarına katılanların toplam ve cinsiyete göre oranı Tablo 2 yardımıyla incelenebilir.

Tablo 2. Girişim Büyüklüğüne ve Cinsiyete Göre Mesleki Eğitim Kurslarına Katılanların Toplam Çalışan Sayısına Oranı

Girişim Büyük­lük Grubu	Mesleki Eğitim Kurslarına Katılanlar (%)					
	Toplam		Erkek		Kadın	
	2007	2010	2007	2010	2007	2010
10-49	13,0	15,6	13,0	15,4	13,1	16,2
50-249	8,4	5,2	8,8	5,4	6,4	4,5
250+	8,3	11,8	8,4	12,0	7,9	11,0
Toplam	18,0	26,8	17,9	26,9	18,7	26,5

Kaynak: TÜİK, Konularına Göre İstatistikler, Eğitim, Kültür, Spor ve Turizm başlığı altında Eğitim İstatistikleri, (http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1018) Erişim Tarihi:28.01.2015

Tüm girişimler dikkate alındığında mesleki eğitim kurslarına katılanların oranının 2007'de %18'den 2010 yılında %26,8'e yükseldiği görülmektedir. Girişim büyüklüğü gruplarına göre mesleki eğitim kurslarına katılan kadın ve erkeklerin oranı birbirine yakın seyretmektedir. Böylece kadın ve erkeklerin mesleki eğitim kurslarına katılımları arasında belirgin bir farklılık söz konusu değildir.

Tablo 3. Mesleki Eğitim Sağlayan Girişim Oranı

Girişim Büyükölük Grubu	Mesleki Eğitim Sağlayan İşletmelerin Oranı (%)	
	2007	2010
10-49	29,4	32,1
50-249	40,3	39,5
250+	46,6	57,7
Toplam	32,0	33,9

Kaynak: TÜİK, Konularına Göre İstatistikler, Eğitim, Kültür, Spor ve Turizm başlığı altında Eğitim İstatistikleri, (http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1018) Erişim Tarihi:28.01.2015

Tablo 3'te görüldüğü gibi, Türkiye genelinde çalışanlarına mesleki eğitim sağlayan girişimlerin tüm girişimler içindeki oranı 2007 yılında %32'den 2010 yılında %33,9'a yükselmiştir. Dolayısıyla Türkiye'de girişimlerin yaklaşık üçte biri çalışanlarına mesleki eğitim sağladığı belirtilebilir. Türkiye'de yaşamboyu öğrenmeye katılımın artırılmasında çalışanlarına mesleki eğitim veren girişimlerin oranının artmasının önemli katkı sağlayacağı söylenebilir. Bu açıdan bakıldığında girişimlerde mesleki eğitimin artırılmasının teşvik edilmesi önemli görülmektedir.

Mesleki Eğitimin Türkiye Ekonomisine Potansiyel Katkıları

Bilgi ve teknoloji toplumu olma yarışının beraberinde getirdiği rekabet ortamı ile kalite ve insanın ön plana çıkmasıyla mesleki ve teknik eğitim, Türkiye'nin geleceği açısından büyük önem kazanmıştır. Bilim ve teknolojiye kaydedilen hızlı gelişmeler, küresel pazarların ortaya çıkışı, iletişimin artması, dünya çapında hızlı bilgi alışverişinin ve ulaşımın kolaylaşması, serbest ticareti engelleyen faktörlerin ortadan kaldırılması yönündeki gelişmeler ulusal ekonomileri önemli ölçüde etkilemiş ve rekabeti büyük ölçüde arttırmıştır. İşletmeler, ürettikleri çok çeşitli mal ve hizmetleri zamanında ve kaliteli olarak teslim etme konusunda daha duyarlı olarak çalışmaktadırlar. Bilgi ekonomisinde yaşanan dönüşüm ve işgücünün gelişen ihtiyaçları doğrultusunda bireylerin sahip olması gereken beceriler de (karmaşık düşünme becerileri, iletişim becerileri, yönetim becerileri vs.) değişmektedir. Bu durum, teknolojiyi anlayan, uygulayabilen, verimli ve kaliteli mal ve hizmet üretebilen işgücüne ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Bilgi çağı, mal ve hizmet üreten işgücünde aranan beceri düzeyini ve sorumluluğu arttırmış bulunmaktadır (YÖK, 2004). Mesleki eğitim, insan gücünü olumlu ve üretken biçimde kullanabilmek için piyasanın istediği nitelikli ve becerikli teknik elemanlar yetiştirmeyi amaçlamaktadır.

Türkiye, küresel dünya piyasalarıyla bütünleşmek ve uluslararası rekabette güç kazanmak için, bilgi ve teknoloji çağının gerektirdiği insan gücünü yetiştirmek zorundadır. Bu nedenle kaliteye odaklı, ihracatta yüksek teknoloji üretimini hedefleyen ve rekabet ortamına uyumlu girişimci bireylerin yetiştirilmesi hedeflenmektedir. Bilgi ekonomisinin en önemli öğelerinden biri nitelikli insan gücüdür. Nitelikli insan gücünün yetiştirilmesinde, mesleki eğitim sistemine önemli görevler düşmektedir. Bu görevin yerine getirilmesi Türkiye'nin gelişmiş ülkeler liginde yer alması için kaçınılmazdır. Eğitim düzeyi düşük bir işgücü Türkiye'nin rekabet gücünü ve bilgi ekonomisine geçişini olumsuz etkileyecektir.

Türkiye Ekonomisi yıllar itibarıyla gelişimini büyük bir hızla sürdürmektedir. Dünya ekonomisi ise her geçen gün büyümekte ve küreselleşmektedir. Bu büyük dünya pazarının en önemli belirleyici unsurlarının başında da rekabet gelmektedir. Rekabet unsurundan yoksun bir ekonominin başarılı olabilmesi mümkün görülmemektedir. Türkiye Ekonomisinin gelişmiş ülkelerle rekabet edebilmesi, mesleki ve teknik alanda iyi eğitim almış, teknolojiye özümsemiş ve bunu bir yaşam tarzı olarak kabul etmiş insan gücünün varlığı ile mümkün olabilir. Özellikle teknolojinin çok çabuk eskidiği ve yeni teknolojilerin ortaya çıktığı bu "yaratıcı yıkım" sürecinde bu husus daha da önem kazanmaktadır (TÜRKONFER ve ERG, 2006: 33).

Türkiye, bir yandan hizmetçi eğitim modülleriyle mevcut işgücünün, diğer yandan da kaliteli bir eğitim ve öğretim programıyla işgücü piyasalarına hazırladığı genç nüfusun niteliklerini iyileştirmeyi amaçlamalıdır (ERG ve KOÇ, 2012: 15). Kuşkusuz ki gelişmiş ülkeler arasında yer almak, onlarla bütünleşmek isteyen Türkiye'nin elindeki en önemli kaynak, genç ve dinamik bir nüfus yapısına sahip olan insan gücüdür. İnsan gücünün niteliğini arttıran mesleki ve teknik eğitimin ekonomik yönden katkı sağlayacağı konular ise şu şekilde sıralanabilir (Kazu ve Demirli, 2002):

- İşgücü piyasasının ihtiyaçlarının karşılanması
- Üretimde verimlilik ve kalite artışının sağlanması
- İşsizliğin azaltılması
- Daha ucuz ve kaliteli mal ve hizmet üretilmesi
- İç ve dış pazarlarda rekabet gücünün yükseltilmesi

- Kaynakların etkinlik, verimlilik ve rasyonellik esaslarına göre kullanılması
- Çağdaş teknolojilerin izlenmesi, yorumlanması, mal ve hizmet üretimine yansıtılması

Mesleki eğitim, uzun bir süredir Türkiye'nin gündemindedir. Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018) ve diğer üst politika belgeleri, ülkemizde mesleki ve teknik eğitime daha fazla önem verilmesini, işgücü piyasası ve mesleki eğitim arasındaki ilişkinin güçlendirilmesini, öğretim programlarının hayat boyu öğrenme yaklaşımı doğrultusunda hazırlanmasını öngörmektedir (ERG ve KOÇ, 2012: 28). Onuncu Kalkınma Planı kapsamında hazırlanan İstihdam ve Çalışma Hayatı Özel İhtisas Komisyonu Raporunda (2014b: 64), işgücünün niteliği ve mesleki eğitim sorunu etraflıca ele alınmıştır. Rapora göre günümüz ekonomilerinde, işgücü arzı ile işgücü talebinin vasıf yönünden buluşması büyük önem taşımaktadır. İşgücü talebinin içeriği sürekli değişmekte, her geçen gün daha nitelikli ve eğitilmiş işgücüne ihtiyaç artmaktadır. Bu amaçla, eğitim kurumlarının müfredatları yeni gelişmelere göre sürekli olarak güncellenmeli, iş başı eğitimlerine önem verilmeli, eğitimcilerin de bu güncelleme programlarına alınması sağlanmalıdır (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 64).

Onuncu Kalkınma Planına göre (2013: 33), eğitim sistemi ile işgücü piyasası arasındaki uyumun; hayat boyu öğrenme perspektifinden hareketle iş yaşamının gerektirdiği beceri ve yetkinliklerin kazandırılması, girişimcilik kültürünün benimsenmesi, mesleki ve teknik eğitimde okul-işletme ilişkisinin orta ve uzun vadeli sektör projeksiyonlarını dikkate alacak biçimde güçlendirilmesi yoluyla artırılacağı ifade dilmektedir. Ayrıca ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyindeki mesleki ve teknik eğitimde, program bütünlüğünün temin edilmesi ve nitelikli işgücünün yetiştirilmesinde uygulamalı eğitime ağırlık verilmesi kararlaştırılmıştır. Onuncu Kalkınma Planında "Temel ve Mesleki Becerileri Geliştirme Programı" da uygulamaya geçmiştir. Bu program kapsamında etkin işgücü piyasası ihtiyaç analizlerinin yapılması yoluyla mesleki eğitim programlarının piyasa ihtiyaçlarına uygun planlanması amaçlanmaktadır (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2013: 186).

Onuncu Kalkınma Planı'nda Temel ve Mesleki Becerileri Geliştirme Programının amacı ve kapsamı şöyle belirtilmektedir: Günümüzde iş dünyasında yaşanan hızlı değişim ile birlikte bireylerin mesleki becerilerinin yanında temel becerilere de sahip olmalarını gerekli kılmaktadır. Bu beceriler, bireylerin daha uzun süreyle çalışma hayatında kalmalarına, iş yaşamında daha verimli olmalarına ve değişen iş ve yaşam koşullarına daha hızlı uyum sağlamalarına imkân vermektedir. Bu çerçevede bireylerin, mesleki becerilerinin yanında iş yaşamının gerektirdiği temel becerilere sahip olması, eğitim sistemi ile çalışma hayatı arasındaki bağın güçlendirilmesi insan kaynağının geliştirilmesi açısından önem arz etmektedir. Bu programla bireylerin, çalışma hayatının gerektirdiği bilgi ve iletişim teknolojileri, yabancı dil, finansal okuryazarlık, problem çözme, eleştirel düşünme, iletişim, liderlik, kariyer planlama ve iş arama gibi temel beceriler ile sanatsal ve sportif becerilere sahip olması amaçlanmaktadır (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2013: 198). Bu becerilere yaratıcı ve yenilikçi olma, takım çalışmasına yatkın olma, öğrenen birey olma, üreten birey olma özelliklerini de eklediğimizde bilgi toplumunun insan özellikleri de ortaya konmuş olacaktır. Ayrıca planda beşeri sermayenin geliştirilmesi amacıyla uzaktan eğitim programları ve e-öğrenmenin destekleneceği belirtilmektedir (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2013: 136). Böylece yaşamboyu öğrenme fırsatlarının toplumun tüm bireylerini kapsayacak şekilde kurgulanmasında açık ve uzaktan eğitim gibi esnek öğrenme biçimlerine de yer verilmesi önemlidir.

Sonuç

Bilgi toplumunun egemen olduğu günümüz ekonomileri bilgi ekonomileri olarak adlandırılmaktadır. Bilgi toplumuna geçişin artık küresel bir zorunluluk olduğu bu ekonomik ortamda insan sermayesinin (beşeri sermaye), bu geçişi kolaylaştıracak ve bu sürece ivme kazandıracak biçimde yetiştirilmesi gerekmektedir. Gelişmiş ülkelerle azgelişmiş ülkeler arasındaki en önemli farklardan birisi, her yönden yetişmiş insan gücü alanındadır. Günümüzde nitelikli insan gücü yetiştirilmesinin ekonomik kalkınmaya içerik olarak çok büyük katkılarda bulunduğu artık bilinen bir gerçektir. Yetişmiş ve nitelikli insan gücünün artmasını sağlayacak en önemli araç ise eğitimidir. Bu bağlamda mesleki eğitim sisteminin en önemli amaçlarından birisi nitelikli insan gücü yetiştirmektir.

Türkiye ekonomisinin gelişmiş ülkelerle küresel düzeyde rekabet gücünü arttırabilmesi mesleki ve teknik alanda iyi eğitilmiş insan gücüyle mümkündür. Nitelikli ara insan gücünün hem niceliksel hem de niteliksel olarak arttırılması, Türk sanayinin küresel piyasalarda rekabet gücünü ve bu bağlamda da dünya pazarlarından aldığı payın yükseltilebilmesini sağlayacaktır. Ayrıca mesleki ve teknik eğitim; işgücü piyasasının ihtiyaçlarının karşılanması, işsizliğin azaltılması, üretim sürecinde verimlilik artışlarının yaratılması, kaynakların etkin kullanılması, teknolojik gelişmelerin izlenmesi, yorumlanması ve üretim sürecine uyarlanması açılarından kritik öneme sahiptir.

Bilgi toplumunda mesleki ve teknik eğitim yaşam boyu öğrenme çerçevesinde ele alınması gereken bir konudur. Bu çerçevede Türkiye'de yaşamboyu öğrenme sisteminin oluşturulmasına yönelik çalışmalar 2000'li yıllardan itibaren hız kazanmıştır. Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı çerçevesinde 2009-2013 dönemi

yaşamboyu öğrenme stratejisi belgesiyle oluşturulmaya başlanan yaşamboyu öğrenme sistemi, 2014-2018 dönemi yaşamboyu öğrenme stratejisi belgesiyle daha sistematik bir yapıya kavuşturulmaya çalışılmaktadır(MEB, Türkiye Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi 2014-2018: 6). Ayrıca, Türkiye’de 2011 yılında yayımlanan 652 sayılı Millî Eğitim Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Millî Eğitim Bakanlığı’nda meslekî ve teknik eğitimin yürütülmesinden sorumlu birimler¹. Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü adı altında birleştirilmiştir. Yaygın meslekî eğitim ile açık öğretim kurumları da Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü bünyesinde toplanmıştır(MEB, Mesleki ve Teknik Eğitim Strateji Belgesi ve Eylem Planı, Taslak 2013-2017: 27).

Sonuç olarak Türkiye, iş dünyasının talep ettiği profesyonel niteliklerle donatılmış farklı bir beşeri sermaye stokunun gereği açıktır. Her ne kadar bu ihtiyacın genel eğitimden çok mesleki eğitim yoluyla edinilmesi mümkün görünmekteyse de bilgi toplumunun mavi yakalılarının mesleki becerilerinin yanında iş yaşamının gerektirdiği temel becerilere de sahip olmasının gerekliliği anlaşılmaktadır. Ayrıca bireylerin mesleki yeterliliklerini ve becerilerini sürekli olarak geliştirmesi ve güncelleştirmesi de önemli bir diğer konudur. Bu bağlamda Türkiye’de bilgi toplumunun gereklerine uygun olarak yapılandırılmış bir mesleki eğitime ve yaşam boyu öğrenmenin yaygınlaşmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu konuda atılan adımların başarısı ise zaman içinde kendini gösterecektir.

Kaynakça

- Atik, H. (2013). Bilgi Ekonomisi ve Türkiye, Editörler: E. Kutlu ve B. T. Tosunoğlu, *Bilgi Ekonomisi*. Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayın No: 2748, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1706.
- Bozkurt, V. (2001). Enformasyon Toplumu ve Eğitim, *Bilgi ve Toplum*, Sayı: 3.
- ERG ve KOÇ (2012). Mesleki Eğitimde Kalite İçin İşbirliği: Mesleki ve Teknik Eğitimde Güncellenmiş Durum Analizi, İstanbul.
- Erkan, H. (2013a). Bilgi Ekonomisinin Tanımı ve Özellikleri, Editörler: E. Kutlu ve B. T. Tosunoğlu, *Bilgi Ekonomisi* Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayın No: 2748, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1706.
- Erkan, H. (2013b). Bilgi Ekonomisinin Ölçülmesi, Editörler: E. Kutlu ve B. T. Tosunoğlu, *Bilgi Ekonomisi* Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayın No: 2748, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1706.
- EUROSTAT, Database, *Database by Themes: Population and Social Conditions: Education and Training: Lifelong Learning*. <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database> adresinden 6 Ocak 2015 tarihinde alınmıştır.
- Han, E.ve Kaya, A. A. (2013). Kalkınma Ekonomisi Teori ve Politika, Ankara: Nobel Yayınevi.
- Karayılmazlar, Ekren (2006). Bilgi Toplumu ve Eğitim, Editör: N. Kargı, Bilgi Ekonomisi, Bursa: Ekin Kitabevi.
- Kazu, Y. ve Demirli, C. (2002). Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Kurumlarındaki Gelişmeler, *Millî Eğitim Dergisi*, Sayı: 155-156.
- MEB, Türkiye Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi 2014-2018, http://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_07/18111929_hbo_strateji_belgesi_2014_2018.pdf adresinden 5 Şubat 2015 tarihinde alınmıştır.
- MEB, Mesleki ve Teknik Eğitim Strateji Belgesi ve Eylem Planı, Taslak 2013-2017, <http://www.kso.org.tr/duyures/mesleki-ve-teknik-egitim-strateji-belgesi-ve-eylem-planı-taslak.pdf> adresinden 3 Şubat 2015 tarihinde alınmıştır.
- MEB. (2008). *Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği*, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/09/20080920-12.htm> adresinden 2 Şubat 2015 tarihinde alınmıştır.
- MEB. (2012). *Mesleki ve Teknik Eğitim Çalıştayı*, <http://mtegm.meb.gov.tr/TR/dokumanlar/calistay2012.pdf> adresinden 2 Şubat 2015 tarihinde alınmıştır.
- Metin, T. ve Armağan, E. (2012). Yaşamboyu Öğrenme: Kavram, Politika, Araçlar ve Uygulama, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, Cilt 2, Sayı 2.
- Muresan, M. ve Flueraş, J. (2009). Towards a New Paradigm of Education in the 21st Century Society. *The International Journal of Learning*, 16(8); pp. 207-220.
- OECD. (2001). The Well-being of Nations: The Role of Human and Social Capital, <http://www.oecd.org/site/worldforum/33703702.pdf> adresinden 18 Ocak 2015 tarihinde alınmıştır.
- Özsoy, C. (2013a). Bilgi Ekonomisi ve Eğitim, Editörler: E. Kutlu ve B. T. Tosunoğlu, *Bilgi Ekonomisi*. Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayın No: 2748, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1706.

¹ Bu birimler, Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü, Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü, Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü, Sağlık İşleri Dairesi Başkanlığı, Çıraklık, Meslekî ve Teknik Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma Dairesi Başkanlığı, Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı’dır.

- Özsoy, C. (2013b). Kalkınma Ekonomisinin Anlam ve İçeriği, Editörler: B. Günsoy ve C. Özsoy, *İktisadi Kalkınma*, Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayın No: 2668, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1634.
- Audu, R. Igwe, C. O., ve Onoh, C.E.C. (2013). Human Capital Development in Technical Vocational Education for Sustainable National Development, *Journal of Education and Practice*, Vol 4, No.7.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı (2013). Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018), Ankara.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı (2014). İstihdam ve Çalışma Hayatı Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018), Ankara.
- TÜİK, *Konularına Göre İstatistikler, Eğitim, Kültür, Spor ve Turizm başlığı altında Eğitim İstatistikleri*, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1018 adresinden 28 Ocak 2015 tarihinde alınmıştır.
- TÜRKONFED ve ERG (2006). Beceriler, Yeterlilikler ve Mesleki Eğitim: Politika Analizi ve Öneriler, İstanbul. <http://turkonfed.org/Files/ContentFile/turkonfed-rapor-2007-mesleki-egitim-c2.pdf> adresinden 25 Ocak 2015 tarihinde alınmıştır.
- Uçkun, S., Uçkun, G. ve Latif, H. (2002). Bilgi Toplumu ve Türkiye, I. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, Kocaeli Üniversitesinde sunulmuş bildiri.
- UNESCO. (2011). *Introducing UNESCO's Technical Vocational Education and Training Definition Strategy*, http://www.uis.unesco.org/StatisticalCapacityBuilding/Workshop%20Documents/Education%20workshop%20dox/2011_Vina%20del%20Mar/English%20documents/10_TVET_UNESCO_OREALC_EN.pdf adresinden 2 Şubat 2015 tarihinde alınmıştır.
- UNESCO. (2012) Shanghai Consensus, Transforming Technical and Vocational Education and Training, http://www.unevoc.unesco.org/fileadmin/user_upload/docs/Shanghai_Consensus.pdf adresinden 2 Şubat 2015 tarihinde alınmıştır.
- Yılmaz, İ., Alpay, S., Gürdal, A., Altay, A. ve Dursun, B. (2011). Yeni Eğitim Paradigması ve Bilgi Toplumunda Kütüphaneler, (<http://acikerisim.kirklareli.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/203/16.html.pdf?sequence=1> adresinden 11 Şubat 2015 tarihinde alınmıştır.
- YÖK. (2004). Meslek Yüksek Okullarının Bugünkü Durumu ve Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Okullarından Meslek Yüksek Okullarına Sınavsız Geçişin Değerlendirilmesi, Ankara.